

Tiina Sepp kaitses doktoriväitekirja palverännust ja palveränduritest

28. aprillil 2014. aastal kaitses Tiina Sepp Tartu Ülikoolis doktoriväitekirja *Pilgrims' Reflections on the Camino de Santiago and Glastonbury as Expressions of Vernacular Religion: Fieldworker's Perspective (Palverändurite usundilised arusaamad Santiago de Compostele ja Glastonbury palverännakust: välitööpõhiseid käsitusi)*. Väitekirja koondab endasse neli aastatel 2007–2014 ilmunud välitööpõhist ingliskeelset artiklit kahest Euroopa olulisest palverännukohast – Camino de Santiagost Hispaanias ja Glastonburyst Inglismaal, varustatuna teoreetilise sissejuhatusega.

Artikliväitekirjale iseloomulikult saab siin jälgida autori seisukohtade ja uurimisprobleematika arengut aastate vältel. Töö on läbinisti refleksiivne, põhinedes pikemaajalistel välitöösessioonidel mõlemasse kohta. Teemast ja lähenemisviisist tulenevalt on töö stiil paljuski muljeline, lugedes võib tajuda antropoloogilist sisseelamist ja otsest kogemuslikkust. Niisiis on ka töös tegemist omamoodi teekonnaga, kus tuleb esile nii (tagasivaatavat) korduvuslikkust kui ka edenemist esialgsetest seisukohtadest. Töö teeb folkloristlikuks keskendumine jutustamisele ja selle kaudu esiletulevale palveränduri identiteedi konstrueerimisele erinevates kohtades ja kontekstides.

Lähtutud on Leonard Primiano vernakulaarse religiooni käsitlusest, millest tulenevalt on keskendutud inimeste usuliste praktikate tegelikus elus, mitte religioonile kui institutsionaalsele õpetusele. Uurides rändajate personaalseid töökspidamisi oleks kirjelduskeeles saanud mõnevõrra selgemalt eristada vernakulaarsest personaalsusest paratamatult erinevat “üldreligioossust”, mis teemana ikka ja jälle sisse lipsab. Peatähelepanu on siiski erinevate esiletulevate diskursuste vaatlusel ja nende konkurentsil küsimuses, kes või milline on tõeline palverändur.

Autori algne seisukoht, et palveränduriks saadakse läbi Victor Turneri kontseptualiseeritud *communitas*'e – liminaalses seisundis esile tuleva osalejate kokkukoolitustunde – kaudu, hiljem muutub. Selle põhjusena võib näha tõsiasja, et palveränd pole tänapäeva Euroopas enam otseselt samastatav näiteks keskaegsele “kuldajale” iseloomulikuga. Rangemalt katoliikliku või protestantliku kultuurikonteksti asemel on meil tänapäeval palju liberaalsem *new age*'lik taust, milles inimestel on vabadus ja voli konstrueerida oma töökspidamisi ja enesemääratlust vägagi laialt skaalal. Autoril ei jää siin üle muud, kui tõdeda, et palverändurina saab kaasajal määratleda end peaaegu igauks, kellele selline veendumus asjakohane näib. Loomulikult ei tähenda see vastavate määratlushierarhite puudumist välitöösituatsioonis, seda ennekõike Camino de Santiago marsruutidel osalejate puhul.

Väitekirja esimesed artiklid ja veendumused on välja kasvanud just Camino de Santiago välitöödest, millel autor on kokku osalenud (vähemalt) kaheksal korral, nii teekonna läbijana kui ka töötades vabatahtlikuna palverändurite ööbimiskohtades. Glastonbury uurimine lisandus hiljem võrdlusena, uurimaks seda, kuidas võidakse palveränduri identiteeti konstrueerida mujal. Autor võib tõdeda, et kuivõrd Glastonbury kujutab endast tänapäeval ajaloolise palverännusihtpunkti asemel üha enam kirjunevat *New Age*'i keskust, mis toob kokku väga eripalgelisi viljelejaid, on ka palveränduri kuju ja identiteet selle klassikalisel kujul seal juba pigem tõrjutud või kindlasti tagaplaanil. Seda peavad oma tegemistes arvestama ka kohalikud teenusepakkujad ja vaimsed liid-

rid, kes moodustasid tähtsa osa autori Glastonbury informantidest. Lugesdes tundus, et siin oluks asjakohasem vaadelda võrdluseks mõnd konservatiivsemat palverännukohta ja selle külastajaid, samas näib autorit huvitavat ennekõike just tänapäevane läänelik kultuuriruum ja selle asukad, millega on lihtsam samastuda.

Antud ainese pinnalt mõjubki kaasaegse palveränduri määratlus pigemini metafoori-
na ja tegevus ise otsekui rollimänguna – millele võiks edasistes uurimustes mõelda. Siiski on tegemist rikkaliku ja elava materjaliga, mille kogemuslik vahendamine õnnestub väga hästi. Väitekirja mõtteliste lisadena tuleks siinkohal nimetada ka Tiina Sepa poolt päeviku vormis kirjutatud kaht suurepärases stiilis raamatut *Peregrina päevik* (2007) ja *Kas jääte ööseks? Hospitalera päevik* (2009). Nende lisaks lugemine annab väitekirja vormis uurimusele juurde rikastavat ja täpsustavat taustainfot.

Madis Arukask

Rahvusvaheline karikatuurikonverents Tartus

7.–9. maini peeti kirjandusmuuseumis rahvusvahelist konverentsi “Constructing the Other through the prism of war: Contested images in Eastern Europe (1930s–1950s)”, korraldajatena tegid koostööd Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond, Poola Teaduste Akadeemia Etnologia ja Antropoloogia Instituut (IAE PAN) ning Eesti Folkloori Instituut; toetasid Poola Vabariigi Suursaatkond Tallinnas, Eesti Kultuurkapital, British Council ja Eesti Rahvusarhiiv. Konverentsi eesmärk oli kokku tuua etnilise ja poliitilise “teise” uurimisega seotud interdistsiplinaarne teadlaskond. Arutleti stereotüüpide üle, mida levitas Teise maailmasõja aegne ja järgne visuaalne meedia. Vaatluse all olid eelkõige karikatuurid, aga ka fotod, filmid ja muu peamiselt Ida-Euroopa arhiividest kogutud pildiline materjal. Konverentsil esines 29 teadlast üheksast Euroopa riigist. Kolme päeva jooksul toimus üheksa temaatilist sessiooni ning kolm plenaarloengut. Plenaarloengutes käsitleti “teise” visualiseerimise teooriaid (prof Dagnoslaw Demski), võrreldi Briti ja Ida-Euroopa karikatuuritraditsiooni (prof Christie Davies) ja analüüsi Tartu linnakeskkonna kujutamist maailmasõja-aegsetel fotodel (dr Eda Kalmre).

Eesti Kirjandusmuuseumi saalis oli samal ajal vaadata Eesti Riigiarhiivi näitus “Teise maailmasõja aegsed naljad ja karikatuurid mõlemalt poolt rindejoont” (koostaja Margus Lääne Eesti Riigiarhiivist).

Konverentsi ettekannete põhjal on kavas välja anda artiklikogumik. Järgmine konverents korraldatakse 2015. aasta detsembris Bratislavas (Slovakkia).

Konverentsi kava ja teesid <http://folklore.ee/rl/fo/konve/ImagesIII/programme.html>.

Liisi Laineste